

PERSONLIGA GLIMTAR AV HJÄLPMEDELSHISTORIA

UTVECKLING AV KOMMUNIKATIONSHJÄLPMEDEL 1980 – 2021

BITTE RYDEMAN

PRESENTATION VID HHFS ÅRMÖTE 24 APRIL 2025

UTVECKLING OCH SAMARBETE

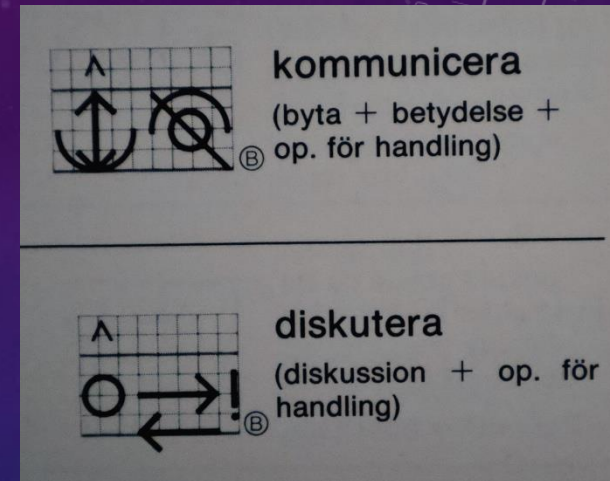
Bitte Rydeman

- Logoped vid habiliteringen i Halland sedan 1980
 - Dataresurscentret DAKO i Halland sedan 2000
 - Fil. Dr. i allmän språkvetenskap sedan 2010
 - Lärare och forskare vid Certec, LTH sedan 2011
 - Inriktning mot Alternativ och Kompletterande Kommunikation, kognitivt stöd, användarcentrerad design och universell utformning
- Nedslag i olika Utvecklingsprojekt och anknytning till organisationer och institutioner

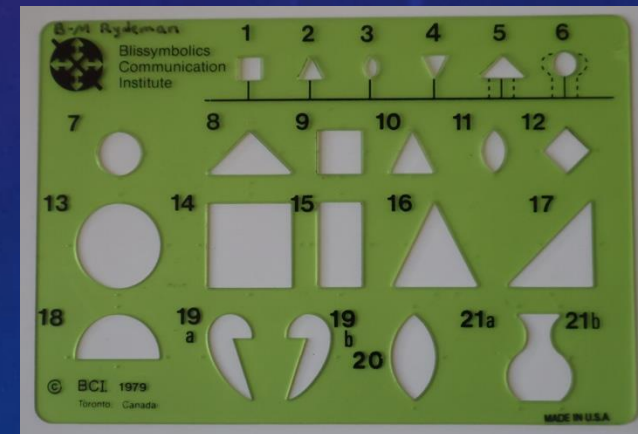

ALTERNATIV OCH KOMPLETTERANDE KOMMUNIKATION 1980 - BLISS

- Symboler uppbyggda av grafiska element – började användas som hjälpmedel i Kanada på 1970-talet
- Kan ritas med Blissmall
- Blisskarta med 500 symboler, kort i olika storlekar och klisterlappar för personliga blisskartor kunde beställas från RPH-RH

Bliss för kommunicera och diskutera

Blissmall

BILDLIKA SYMBOLER PÅ 80-TALET

- Började utvecklas på 70-talet
- Samlingar med ritade streckteckningar användes för kommunikation i USA, Kanada och Storbritannien
- Personal från RPH-RH tog hem pärmar från USA med tidiga versioner av PCS och Pictogram
- RPH-Sär vidareutvecklade PIC-symbols till Pictogram.

Exempel på Pictogram, från Pictogram.se

NATIONELLA OCH INTERNATIONELLA KONFERENSER SEDAN MITTEN AV 1980-TALET

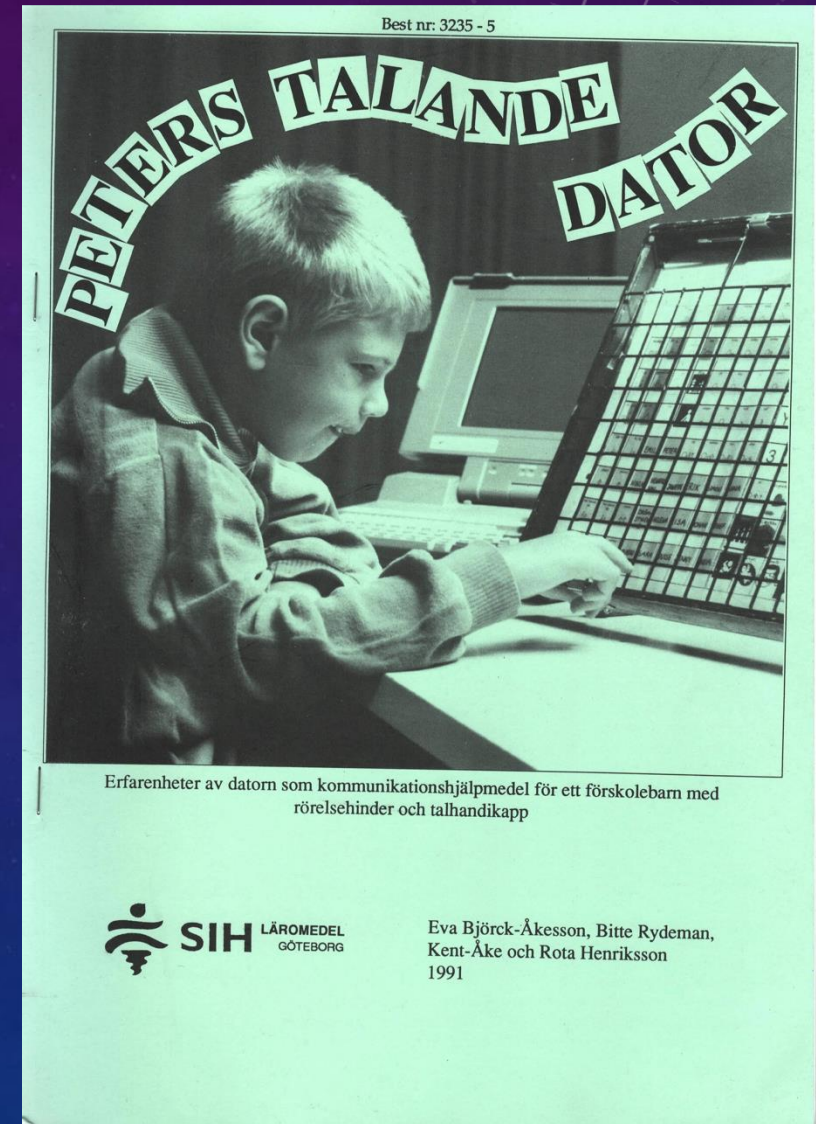
- ISAAC – International Society for Augmentative and Alternative Communication startade 1983
- ISAAC-Sverige var med från början
- Internationella konferenser vartannat år
- Fjärde konferensen hölls 1990 i Stockholm
- Handikappinstitutet höll i ID-dagarna från mitten av 80-talet t.o.m. 2013

Efter Shirley McNaughtons föredrag vid ISAAC-konferensen i Pittsburgh 2012

PETERS TALANDE DATOR

- "Hemmabyggd" kommunikationslösning med släpbar dator, Concept Keyboard, med pappersöverlägg med symboler (Bliss och Pictogram), talsyntesen Ove + egen programvara.
- Peter började med papperskartor med Pictogram
- Fick datorlösningen som komplement 1988
- Rapport från Eva Björck-Åkesson, Bitte Rydeman, Kent-Åke och Rota Henriksson 1991, publicerad av SIH Läromedel

TALA MED TECKEN 1990

- Irene Johansson 1983: Tidig språkstimulering av mongoloida barn
- Cecilia Olsson 1983: Teckenkommunikation för begåvningshandikappade
- 1989: Habiliteringen i Halmstad fick projektmedel från Arvsfonden
- Tillstånd från RPH-Hör ang. ritade tecken
- Bitte Rydeman 1990: Teckenkommunikation i förskolan + kursmaterialet Tala med tecken, uppbyggt kring sagor och sånger. Kursbok + video och teckenblad med Sagor och Sånger

Sagor med tecken

SAGOR MED TECKEN innehåller teckenillustrationer till 9 populära svenska barnböcker. Den har 54 sidor och innehåller drygt 300 tecken. För varje sida i barnböckerna ges exempel på nyckelord som kan tecknas och dessa illustreras med tecknade bilder och beskrivningar av tecknens utförande. De tecken som förekommer är samma som visas på videon SAGOR MED TECKEN.

TECKEN FÖR FÖRSKOLEBARN

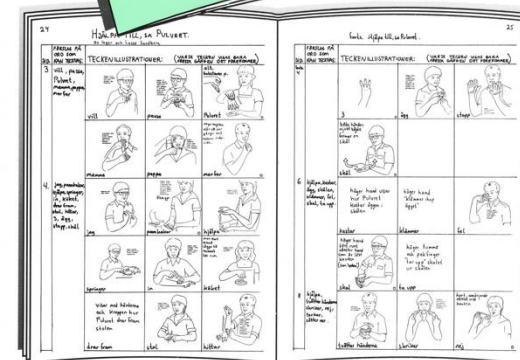
Barnböckerna är utvalda så att de tillsammans ger många grundläggande tecken från olika områden som är viktiga och intressanta för barn i förskoleåldern. SAGOR MED TECKEN är avsedd att användas tillsammans med barnböckerna som finns att köpa i bokhandeln eller låna på biblioteket.

9 BARNBÖCKER

SAGOR MED TECKEN utgår ifrån följande böcker: *Max balja*, *Max lampa*, *Lisen kan inte sova*, *Kalle, sov gott, Hjälp till, sa Pulvret*, *Låna den*, *sa Pulvret*, *Emma Tvärt emot* samt *Flicken som inte ville gå till dagis*.

KOMPLETTERA MED VIDEON!

Till häftet SAGOR MED TECKEN hör en video med samma namn där Bitte Rydeman och Marita Falkner läser de 9 barnböckerna och samtidigt tecknar nyckelorden till. Speltid, 40 minuter.

Utdrag ur SAGOR MED TECKEN.

De teckenillustrationer som förekommer i häftet är hämtade från "Bliss-tecken-svenska ord" som ges ut av RPH-Hör (Räkscentrum för pedagogiska hjälpmedel åt hörselskadade). De publikerna med tillstånd från RPH-Hör.

För varje saga visas också några av de bilder som förekommer i boken. Videon är avsedd att användas vid inläringen av tecknen och som hjälp för föräldrar och förskolepersonal att själv lära sig berätta sagorna med tecken. Videon och teckenhäftet SAGOR MED TECKEN ingår i kusen TALA MED TECKEN, men kan även användas helt fristående eller som komplement till kuser upplagda på annat sätt.

— Tala Med Tecken av Bitte Rydeman —

Informationsblad om Sagor med tecken

REDAH OCH LOKAL UTVECKLING

- Handikappinstitutet skapade REDAH-center runt om i Sverige 1988
- DART i Göteborg hade kurser för personal
- 1990 köpte habiliteringen i Halmstad in datorer för träning: en Victor-dator med 1 Mb minne och 20 Mb hårddisk + Apple II e

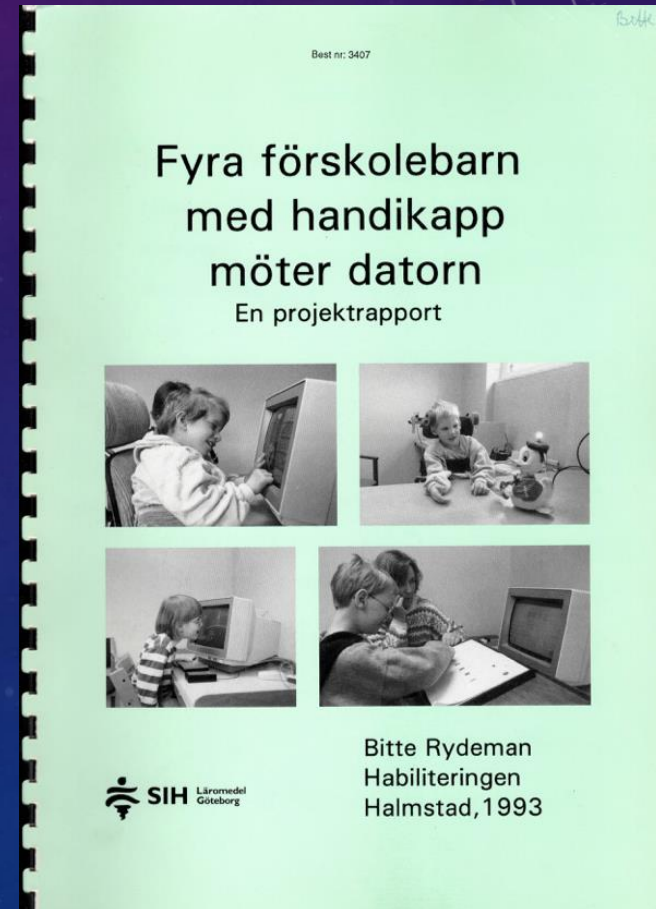
DATARESURSTEAM I GÖTEBORG, DART

Personalen på DART 1988

RÖRELSEHINDRADE FÖRSKOLEBARN MÖTER DATORN

- Projekt vid Habiliteringen i Halmstad 1991-1992
- Finansierat av RBU och Bräcke Östergårdsfonden
- Fyra barn som regelbundet fick leka och träna vid datorn
- Rapport publicerad av SIH Läromedel i Göteborg
- Beskrivningar och synpunkter på de datorprogram som använts, inklusive specialgjorda övningar i programmen Plocka och Toolbox.

MULTIMEDIA PLOCKA

- Program för att skapa övningar för kontaktstyrning
- Samarbete mellan DART, SIH-Läromedel i Göteborg och ACE-centre i Oxford, UK.
- Bitte Rydeman skapade övningar åt barn hon träffade på Habiliteringen och åt SIH Läromedel
- Presenterade Multimedia Plocka på Closing the Gap i Minneapolis 1996, tillsammans med Eive Landin från SIH Läromedel i Göteborg

Closing The Gap

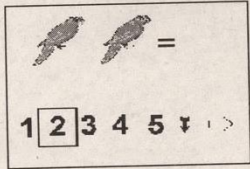
MICROCOMPUTER TECHNOLOGY FOR PEOPLE WITH SPECIAL NEEDS

December 1996/ January 1997

Multimedia Plocka

Norwegian learning tool helps teach children with disabilities

By Eive Landin and Bitte Rydeman

For children with severe physical impairments, the computer is an invaluable tool. Many of the things they are unable to do with their hands can be done on the computer with the help of one or two switches.

There is a variety of software that is available for switch users. But there is also a need for individualized applications that can be created to suit a child's specific interests and abilities, or to enable a teacher to present a certain topic.

One particular tool, "Multimedia Plocka," enables Swedish teachers and parents to create a wide range of computer applications without programming.

"Multimedia Plocka" was developed for SIH (National Swedish Agency for Special Education)

Läromedel Göteborg which works with physically disabled pupils. "Multimedia Plocka" ("plocka" is the Swedish word for "pick") can be used to create a range of exercises involving shape, symbol, word or color matching, counting, coloring, and so on. The pupil controls the exercises using one or two switches, a keyboard, or mouse.

The aim of the program is to enable teachers and therapists without programming skills to design or modify exercises for motor-impaired preschool or early primary pupils.

"Multimedia Plocka" works with PCs with Windows 3.1 and has an English version that is sold by ACE Centre in Oxford, U.K.

In a "Multimedia Plocka" application there are a number of pages, linked to a book. On each page there are objects – pictures, photos, geometric shapes or text. The objects have different properties, allowing different things to happen when a student clicks on the objects with a mouse or otherwise chooses them.

There is a user mode and an author mode. You switch between the two with the keys Ctrl+R. In author mode there is a menu bar at the top. The mouse and keyboard are used to create or change an application, import pictures, write

Frank Kurkowski
technology for students
School tool
Duo fills
By Matt Johnson
Managing Editor

ST. PAUL, MN
field of assistive technology had grass

See Plocka on page 7

PCS KOM MED BOARDMAKER PÅ 90-TALET

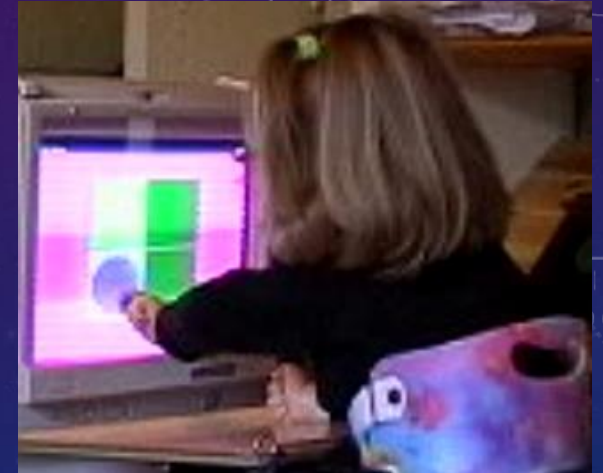
- Utvecklades i USA på 70-talet av logopeden Roxie Johnson
- Programmet Boardmaker med Picture Communication Symbols - först för Macintosh
- Kom för Windows 1994
- Företaget Hargdata tog Widgit-symbolerna till Sverige 1999

Tidiga PCS-bilder från Tobii-Dynavox hemsida

UTVECKLANDET AV HALLÄNDSKT RESURSTEAM

- Åtta Datatek för barn och unga startas 1992 av Birgitta Göthberg på Handikappinstitutet
- Datatekprojekt i Halland och andra platser några år senare
- Utvecklandet av resursteam för arbetet med datorbaserade kommunikationshjälpmedel i Landstinget Halland 1994 – 1996 – Projekt med stöd från Handikappinstitutet
- År 2000 permanentades verksamheten genom DaKo – resurscentrum för kommunikation i Landstinget Halland

KOMMUNIKATION GENOM NY TEKNIK

- Projekt som pågick 1999-2002 med stöd från Hjälpmedelsinstitutet och Kfb/Vinnova
- Logoped Bitte Rydeman (DaKo) och arbetsterapeut Gerd Zachrisson (DART)
 - Tre rapporter utgivna av HI:
 - Dynamiska kommunikationshjälpmedel och styrsätt för personer med rörelsehinder
 - Gemensam problemlösning vid AKK
 - Kommunikation genom teknik – ur ett vardagsperspektiv

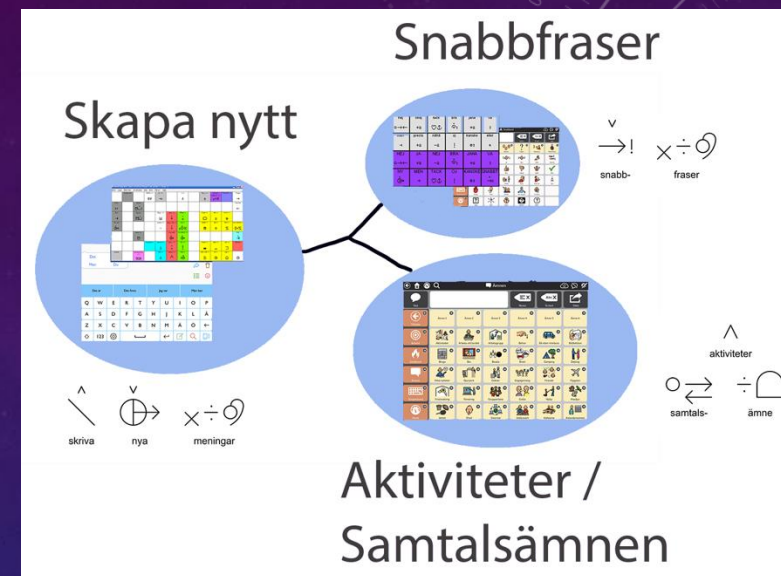

Omslagen till de tre rapporterna från projektet

Kommed.nu startade som webbsajt

ORD I RÄTTAN TID 2005-2008

- Projekt om vokabulär och färdiga fraser i samtalshjälpmedel
- Föreningen Furuboda och ISAAC-Sverige, med stöd från Arvsfonden
- Fyra unga med CP deltog i projektet – testade och utvärderade fraser och upplägg
 - Webbrapporter och presentationer på kommed.nu
 - Doktorsavhandling i lingvistik vid Göteborgs universitet 2010

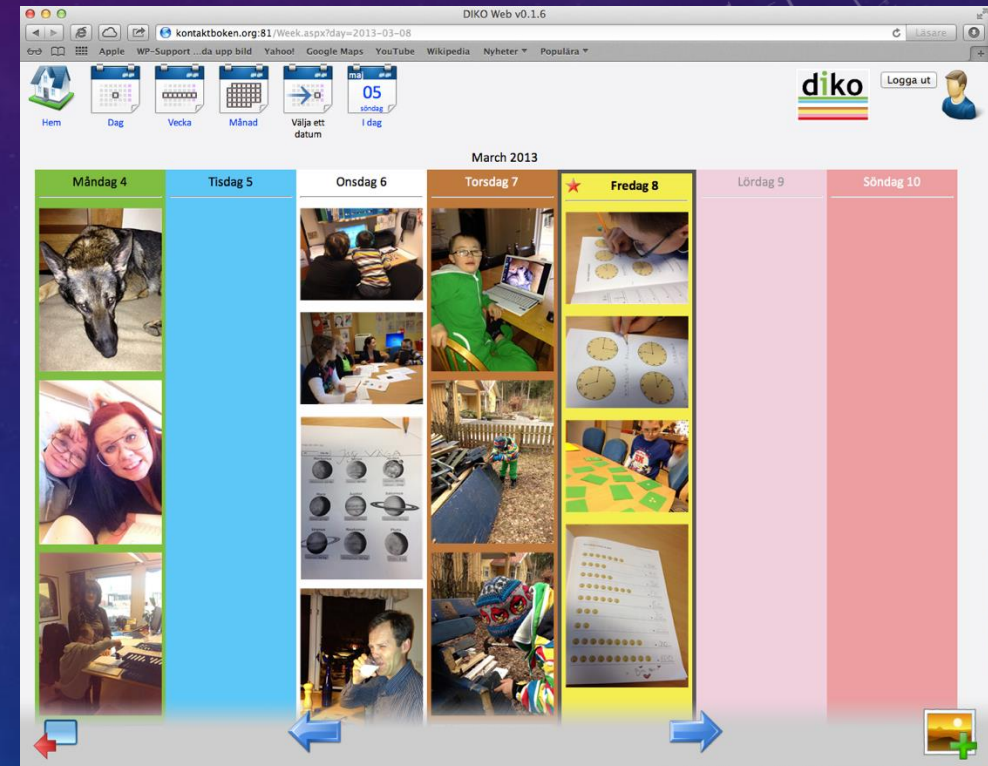
Innehåll i samtalshjälpmedel: Skapa nytt, Aktiviteter/Samtalsämnen + Snabbfraser

Workshop på Furuboda 2007

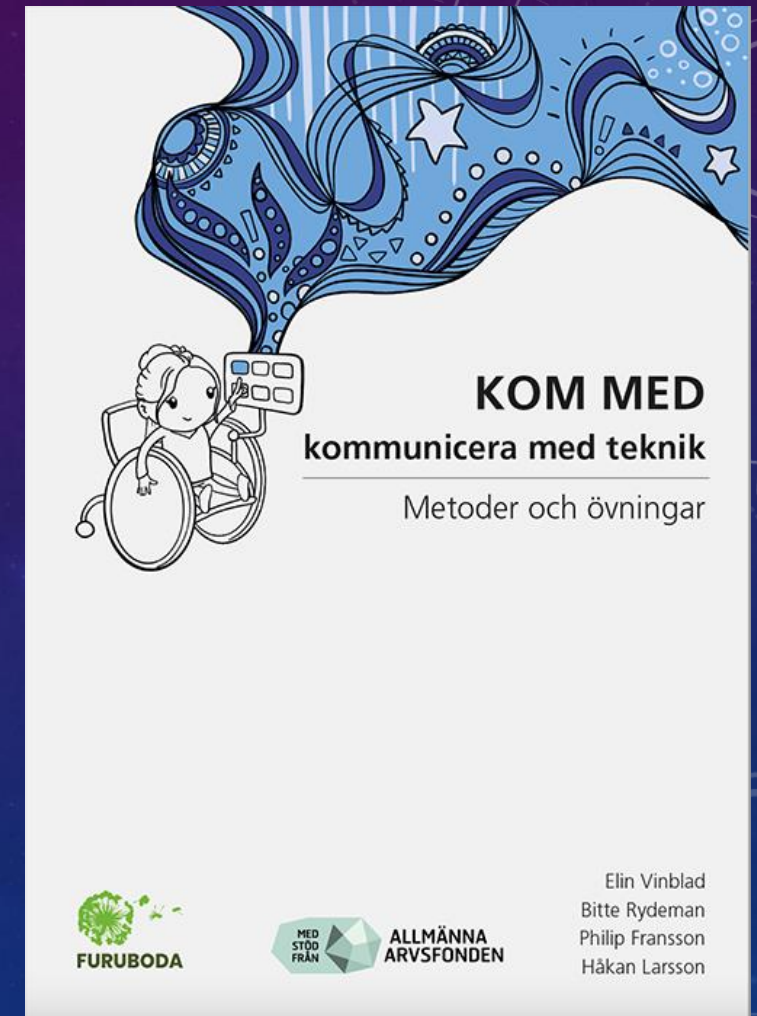
DIKO – DEN DIGITALA KONTAKTBOKEN 2010-2014

- Samarbete mellan Föreningen Furuboda, FUB, Certec (LTH) och Lunds kommun
- Utvecklade en digital dagbok på nätet, i samarbete med barn och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning, familjer och personal inom särskola och daglig verksamhet
- Rapporten "Foton från min dag" finns att hämta på kommed.nu

MITT LIV MINA ORD 2018 - 2021

- Föreningen Furuboda, IfA, FUB, ISAAC-Sverige, Certec och Furuboda assistans – med stöd från Arvsfonden
- Tillsammans med personer som själva använder samtalshjälpmedel
 - En mängd material på kommed.nu
 - Kursmaterialet KOM MED – kommunicera med teknik i tre delar: Kursbok, Metoder och övningar, kommunikationskortor
 - Kan beställas tryckta från Föreningen Furuboda

VIKTIGA ORGANISATIONER

Samarbetande organisationer under olika skeden

- Habiliteringen i Halland / DaKo i Halland
- RPH-RH / SIH Läromedel
- DART i Göteborg
- Föreningen Furuboda i Åhus
- Föreningen ISAAC (Sverige)
- Lunds kommun + Kungsbacka kommun
- Intressegruppen för assistansberättigade, ifa
- Furuboda Assistans

Bidragsgivare och producenter

- Allmänna Arvsfonden
- Handikappinstitutet / Hjälpmedelsinstitutet
- Kfb/Vinnova
- RBU
- Bräcke Östergårdsfonden
- SIH Läromedel